

Wyrok z dnia 30 czerwca 1999 r.

II UKN 28/99

Prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników i ich rodzin nie podlega zawieszeniu z powodu stałego pobytu uprawnionego za granicą, w państwie, z którym Polska porozumiała się co do transferu świadczeń.

Przewodniczący: SSN Beata Gudowska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Jerzy Kuźniar, Jadwiga Skibińska-Adamowicz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 30 czerwca 1999 r. sprawy z wniosku Antoniego B. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w A. o wypłatę świadczenia, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12 listopada 1998 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku i do orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Decyzją Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w A. z dnia 20 czerwca 1997 r. przyznano Antoniemu B. emeryturę rolniczą z jednoczesnym zawieszeniem jej wypłaty wobec stałego pobytu wnioskodawcy w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Decyzja ta została zaaprobowana w obydwu instancjach sądowych. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku oddalił odwołanie, wyrokiem z dnia 26 czerwca 1998 r., a apelację ubezpieczonego oddalił Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 12 listopada 1998 r. Sądy orzekające stanęły zgodnie na stanowisku, że świadczenie nie może być transferowane do miejsca stałego pobytu uprawnionego, albowiem Rzeczypospolitej Polskiej i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej nie wiąże umowa o ubezpieczeniu społecznym. Sąd pierwszej instancji uznał przesyłanie przelewem świadczeń obywatelom polskim przeby-

wającym w Stanach Zjednoczonych za sprzeczne z art. 81 pkt 4 i art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), natomiast Sąd drugiej instancji, na podstawie tych samych przepisów, stwierdził niemożność dokonywania przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wypłaty za granicę. Wskazał jednak, że ubezpieczony może zwrócić się do Biura Rent Zagranicznych o kierowanie świadczeń do U.S.A.

Kasacja ubezpieczonego została oparta na podstawie naruszenia przez Sąd Apelacyjny przepisów prawa materialnego - art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 7, poz. 25) oraz przepisów postępowania - art. 328 § 2 KPC przez niewyjaśnienie wpływu na rozstrzygnięcie sporu porozumień dotyczących przekazywania świadczeń zawartych między Polską i USA., a także art. 464 KPC przez nieprzekazanie wniosku o wypłatę Biuru Rent Zagranicznych.

Skarżący wnosił o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji, ewentualnie o przekazanie sprawy do rozpoznania przez Biuro Rent Zagranicznych w Warszawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Przepis art. 84 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), po licznych zmianach oraz w związku z obwieszczeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 1994 r. (Dz.U. Nr 74, poz. 339), zachował regulację ujętą w pkt 1 i 3. Stanowią one całość o treści: „Prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu, niezależnie od okoliczności wymienionych w art. 82 i 83, w razie wyjazdu rencisty za granicę, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej. W razie pobytu czasowego za granicą świadczenia przekazuje się na rachunek emeryta lub rencisty w powszechnej kasie oszczędności lub wypłaca w kraju wskazanej osobie”. Przez odesłanie zawarte w art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), wypłata świadczeń do miejsca stałego pobytu uprawnionego za granicą regulowana jest wyłącznie normami prawa międzynarodowego.

Wypłaty świadczeń na teren innego państwa-strony umowy, dotyczą umowy międzynarodowe ratyfikowane oraz dotyczące tych kwestii porozumienia rządowe. W

ratyfikowanych przez Polskę umowach międzynarodowych (z Francją, Belgią, Niemcami, Czechosłowacją, Jugosławią, Bułgarią i Węgrami) wypłata świadczeń regulowana jest na zasadzie sumowania okresów zatrudnienia przebytego w obydwu umawiających się państwach. W innej natomiast formie, bez możliwości przyjmowania do wyliczenia świadczeń okresów ubezpieczenia przebytego w drugim państwie, Polska podjęła się, w drodze porozumień, realizowania przekazu emerytur i rent do państw, do których osoby uprawnione przesiedliły się na stałe. Porozumienia zawarte na różnym szczeblu organów administracyjnych odnoszą się do transferu świadczeń pomiędzy Wielką Brytanią, Związkiem Radzieckim i Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej.

W rozpoznawanym sporze znajdują zastosowanie: porozumienie z dnia 7 czerwca 1957 r. w sprawie wypłaty rent zawarte w ramach umowy między Rządem PRL a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej o nadwyżkach produktów rolnych, które weszło w życie w dniu zawarcia, porozumienie zawarte w formie ustnych oświadczeń z 1958 r., bez określenia daty, w sprawie wzajemnej wypłaty rent oraz zawarte w formie wymiany not porozumienie międzyrządowe z dnia 15 maja 1975 r. w sprawie odłożenia spłat dolarowych z tytułu umów PL-480 przypadających na lata 1975, 1976 i 1977 oraz w sprawie zmiany porozumienia rentowego, które weszło w życie 15 maja 1975 r. To ostatnie, zawierające klauzulę szczególnego uprzywilejowania przy wypłacie rent amerykańskich w Polsce, utraciło znaczenie wobec wejścia w życie Prawa dewizowego (ustawa z dnia 2 grudnia 1994 r. - Dz.U. Nr 136, poz. 703).

Powyższych porozumień, chociaż kwestia wypłaty świadczeń z ubezpieczenia społecznego była przy rokowaniu innej rzeczowo kwestii marginalna, nie można pominąć, gdyż stanowią one jeden z istotnych elementów regulacji stosunków międzynarodowych. Należy zaznaczyć, że wzajemne stosunki państw oraz innych podmiotów prawa międzynarodowego są regulowane przez ich zgodne oświadczenia woli, przybierające różnorakie nazwy: konwencji, porozumienia, traktatu, konkordatu, statutu, karty, układu, ugody, aktu itp. Nie stanowią one hierarchicznie uporządkowanego systemu, a ich moc obowiązująca jest jednakowa w zakresie objętym zgodą umawiających się stron. Jedynie niektóre z nich, stanowiące *ius cogens*, wyróżniają się wśród innych; te mianowicie, które zawierają klauzule pierwszeństwa stosowania przed innymi normami prawa międzynarodowego, oraz te, które w wewnętrznym systemie prawa stanowią normę powszechnie obowiązującą (por. art. 87 ust. 1 Kons-

tytucji Rzeczypospolitej Polskiej).

W tym stanie rzeczy, Sąd drugiej instancji, aprobując zawieszenie prawa do świadczeń z powodu stałego pobytu ubezpieczonego w USA z przyczyny rzekomego braku normy prawa międzynarodowego, naruszył przytoczony w kasacji przepis art. 84 ustawy o z.e.p.

2. Prawo wewnętrzne, a także prawo międzynarodowe nie rozróżniają świadczeń z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego pracowników i świadczeń z ubezpieczenia rolników. Na mocy art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 7, poz. 25), prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu na zasadach określonych w przepisach emerytalnych, zaś z mocy art. 52 ust. 1 pkt 2 tej ustawy do wypłaty świadczeń z ubezpieczenia stosuje się odpowiednio przepisy regulujące wypłatę analogicznych świadczeń przysługujących pracownikom. W związku z tym wszystkie uregulowania prawnomiędzynarodowe w zakresie odesłania z art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. dotyczą świadczeń rolniczych. Także ubezpieczony rolnik, który nabył prawo do emerytury lub renty, w razie zmiany stałego miejsca pobytu, nie może znaleźć się w sytuacji sprzecznej z konstytucyjną zasadą ochrony praw słusznie nabytych, ocenionej w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 listopada 1992 r., K 12/92.

Dlatego też, odnosząc się do zarzutu skarżącego o nieprzekazaniu jego sprawy w trybie art. 464 KPC do załatwienia przez Biuro Rent Zagranicznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, należało stwierdzić, że brak wyspecjalizowanego do przekazywania świadczeń biura Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie ma żadnego znaczenia w razie pobytu uprawnionych za granicą.

Jak wyżej wykazano, prawo do świadczeń wszystkich podmiotów ubezpieczenia społecznego, także rolników, mających miejsce stałego pobytu za granicą, nie podlega zawieszeniu, a ich wypłata kierowana jest do USA, z którymi Polska porozumiała się co do transferu świadczeń.

Spór toczy się o wypłatę emerytury przyznanej w systemie ubezpieczenia społecznego rolników, dla którego właściwym organem rentowym jest Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, która zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r., jest uprawniona i zobowiązana do realizowania tego ubezpieczenia. Do Kasy zatem - z mocy art. 62 - należy działalność w zakresie obsługi ubezpieczonych i świadczeniobiorców, między innymi w zakresie wypłaty świadczeń z ubezpie-

czenia. Wypłata dokonywana jest - jak nakazuje art. 49 ustawy - przez doręczenie uprawnionemu należnej kwoty za pośrednictwem poczty lub innej osoby. Za zgodą uprawnionego można też stosować inne formy wypłaty.

Statut Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, nadany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1 marca 1994 r. (Dz.U. Nr 33, poz. 120), nie przewiduje w jej Centrali odpowiednika Biura Rent Zagranicznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, które stanowiłoby wyspecjalizowane ogniwo dla dokonywania wypłaty świadczeń rolniczych osobom zamieszkującym za granicą. Biuro Rent Zagranicznych stanowi jednostkę Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i - na zasadzie § 40 ust 1 i 2 pkt 2 - dokonuje wypłaty jedynie tych świadczeń, które nie mogą być wypłacone przez oddziały Zakładu, ze względu na miejsce zamieszkania uprawnionego poza obszarem ich właściwości. Wprawdzie na mocy art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. jest możliwe - w ramach współpracy - zlecenie Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych dokonywania określonych czynności przy zapewnieniu refundacji kosztów, co mają określać porozumienia Prezesa Kasy i Prezesa Zakładu, jednak pozostaje to poza unormowaniem art. 464 KPC.

Brak uzasadnienia zarzutu obrazy art. 464 KPC nie ma jednak żadnego znaczenia dla oceny kasacji, gdyż - ze względu na wykazane na wstępie naruszenie prawa materialnego - jest ona uzasadniona.

W konsekwencji, na podstawie 393¹³ § 1 KPC należało orzec jak w sentencji.

=====